

ივანე ჯავახიშვილის თეორიული
სტანი წმინდანთა „მარტვილობებისა“
და „ცხოვრებების“ შესახებ

IVANE JAVAKHISHVILI'S THEORETICAL STATEMENT
ABOUT THE “MARTYRDOMS” AND “LIVES”
OF THE SAINTS

ნანა გონჯილაშვილი, ნესტან სულავა

Nana Gonjilashvili, Nestan Sulava

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
Faculty of Humanities

საკვანძო სიტყვები: ივ. ჯავახიშვილი, „მარტვილობანი“,
„ცხოვრებანი“, სამოქალაქო საისტორიო თხზულება

Keywords: Iv. Javakhishvili, “Martirologion”, “Lives”, civil historical
works

ივ. ჯავახიშვილის მრავალმხრივი მოღვაწეობა, მისი ფუნდამენტური კვლევა-ძიების ყოვლისმომცველი არეალი, ჭვრეტა-განსჯის საოცარი ნიჭი და უნარი, მეცნიერული კეთილსინდისიერება, კულტურა და ღირსება ზოგადად ქართული კულტურის ფონზე გამორჩეული და განუმეორებელია. ყოველივე ამას ცხადყოფს მისი თითოეული სტატია თუ მონოგრაფია.

წინამდებარე ნაშრომიც ივ. ჯავახიშვილის ერთ კვლევას – „მარტვლობანი“ და „ცხოვრებანი“ – ეძღვნება, რომელშიც ძველი ქართული მწერლობის უმნიშვნელოვანესი საკითხები პირველად განიხილება და ფასდება. უნდა აღინიშნოს, რომ მის ნაშრომში გამოტანილ დასკვნათა უმრავლესობა სამეცნიერო სივრცეში საყოველთაოდაა აღიარებული და დამკვიდრებული, ნაწილი – შევსებულ-გაღრმავებული და ახალი ინტერპრეტაციებით წარმოდგენილი.

ყურადღებას იქცევს ძველი ქართული ლიტერატურის, კერძოდ ჰაგიოგრაფიის, ივ. ჯავახიშვილისეული სახელდება; იგი ძველ ქართულ ლიტერატურას „საისტორიო მწერლობას“ უწოდებს და მას ამ თვალსაზრისით განიხილავს. მან, საზოგადოდ, ქრისტიანული მწერლობის კვალობაზე, პირველმა მოგვცა ქართული სასულიერო მწერლობის, ჰაგიოგრაფიის, კლასიფიკაცია, გამოყო მისი დარგები: „მარტვილობანი“ და „ცხოვრებანი“, გამოკვეთა მათი რიგითობა, თავდაპირველად – „მარტვილობანი“, შემდეგ – „ცხოვრებანი“. სამეცნიერო ლიტერატურაში დამკვიდრდა ივ. ჯავახიშვილის შემდეგი მოსაზრებაც, რომ „სამოქალაქო და სამხედრო ისტორია“ დასაბამს სწორედ აქედან იღებს, რასაც, მისი თქმით, მოწმობს სიტყვა „ცხოვრება“, რომელიც სამოქალაქო საისტორიო თხზულების ზოგად სახელწოდებად გამოიყენება.

ივ. ჯავახიშვილი კიმენური ძეგლების გამეტაფრასების საკითხსაც შეეხო, თუმცა არ უხსენებია ტერმინები „კიმენი“ და „მეტაფრასი“. მან განმარტა თხზულებათა „განახლება“-„განვრცელების“, „ხელმეორედ დაწერისა და გადასწორების“ მიზეზები, რაც ძირითადად მართლმადიდებლობის წიაღში მიმდინარე ცვლილებების ძველთან (კერძოდ, დოგმატიკის ჩამოყალიბებისა და „საყოველთაო აღსარების“ გამოცხადების შემდგომ წინარე „საკელესიო ყოფა-ცხოვრებასთან“) შეუთავსებლობის საფუძველზე ახსნა; თუმცა ზემო-

აღნიშნულის მიზეზად ასევე ასახელებს „განათლებული საეკლესიო მოთხოვნებისა და გემოვნების“ ზრდას, რასაც ძველი რედაქციები ვერ აკმაყოფილებდნენ. ამ თვალსაზრისით მეცნიერი განსაკუთრებულ ყურადღებას ამახვილებს „ათსამეტ ასურელ მამათა ცხოვრებების“ ტექსტებზე, რომელთა განხილვისას მოცემულია მათი დათარიღების ცდაც. საკითხთან დაკავშირებით სამეცნიერო ლიტერატურაში სხვადასხვა მოსაზრებაა გამოთქმული, რის გამოკვეთასაც შევეცადეთ ჩვენს ნაშრომში.

ასევე, საყურადღებოა ივ. ჯავახიშვილის შეხედულება, რომ „მარტვილობები“, „ბევრ“ შემთხვევაში ეკლესიაში („წლისთავის წირვაზე“) წასაკითხად და იქ მყოფი მლოცველებისათვის მოსასმენად ქადაგების სახით იყო დაწერილი. ეს თვალსაზრისი განმტკიცებულია ივ. ჯავახიშვილის მიერ მოხმობილი წყაროებით.

მეცნიერი უძველეს თხზულებებად მიიჩნევს შუშანიკისა და ევსტათი მცხეთელის „მარტვილობებს“, თუმცა, ითვალისწინებს ამ თხზულებათა შემცველი ხელნაწერების გვიანდელობას. აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით, ჩვენ მიერ ისტორიულ-ფილოლოგიური კვლევების საფუძველზე გამოკვეთილია თანამედროვე ეტაპზე არსებული განსხვავებული მოსაზრებანი.

ამდენად, წინამდებარე ნაშრომში წარმოჩენილია ივ. ჯავახიშვილის ღვაწლი ძველი ქართული ლიტერატურის, განსაკუთრებით კი ჰაგიოგრაფიის, შესწავლაში, იმ ეპოქის სააზროვნო სივრცისათვის მის შეხედულებებში თავჩენილი სიახლეები და მასში წამოჭრილი პრობლემატიკის შესახებ თანამედროვე ეტაპზე არსებული მონაცემები.

ლიტერატურა:

ჯავახიშვილი, ივ. (1977). ძველი ქართული საისტორიო მწერლობა, თხზულებანი, 8. თბილისი: თსუ გამომცემლობა.

Iv. Javakhishvili's multifaceted work, his comprehensive area of fundamental research, his amazing talent and ability for contemplation, scientific good faith, culture and dignity in general are unique and unique against the background of Georgian culture. All this is evidenced by each of his articles or monographs.

The present work is also conducted by Iv. Javakhishvili's Dedicated to one of researches – “Martirologion” and “Lifes” – in which the most important issues of the old Georgian literature are discussed and evaluated for the first time. It should be noted that most of the conclusions presented in his work are universally recognized and established in the scientific space, some – supplemented – deepened and presented with new interpretations.

Attention is drawn to the Iv. Javakhishvili's name; He calls the old Georgian literature “historical writing” and considers it from this point of view. He, in general, following the Christian writing, was the first to give us a classification of Georgian theological writing, hagiography, he distinguished its fields: “ Martirologion” and “Life”, outlined their order, first – “ Martirologion”, then – “Life”. In the scientific literature was established Iv. Javakhishvili's next opinion that “civil and military history” originates from here, which, according to him, is evidenced by the word “life”, which is used as a general title of civil history works.

Iv. Javakhishvili also touched upon the issue of metaphysics of Kymer monuments, however, he did not mention the terms “Kimer” and “Metaphor”. He explained the reasons for the “renewal” of the works – “dissemination”, “rewriting and correction”, which are mainly related to the current changes in the orthodoxy (in particular, on the basis of the previous “ecclesiastical life” after the formation of dogma and the proclamation of “universal confession”). Explanation; However, he also cites an increase in “educated ecclesiastical requirements and tastes” as the reason for the above, which the old editions could not meet. In this regard, the scholar pays special attention to the texts of the “Lives of the Thirteen Assyrian Fathers”, which are discussed in an attempt to date them. There are various opinions expressed in the scientific literature on the issue, which we have tried to highlight in our paper.

Also noteworthy is Iv. Javakhishvili's view that “ Martirologion” was, in “many” cases, written in the form of a sermon to be read in the church (at

the “Anniversary Liturgy”) and to be heard by the worshipers there. This view is reinforced by Iv. According to the sources quoted by Javakhishvili.

The scholar considers the “Martirologion” of Shushanik and Evstati of Mtskheta to be ancient works, however, he considers the late manuscripts containing these works. Based on the historical-philological research, we have expressed different opinions on this issue at the modern stage.

Thus, in the present paper, Iv. Javakhishvili’s contribution to the study of old Georgian literature, especially hagiography, the innovations in his views for the thinking space of that epoch and the data on the problems raised in it at the present stage.

References:

Javakhishvili, Iv. (1977). Old Georgian Historical Writing, Essays, 8. bilisi: TSU Press.